

Seksuaaltervise valdkond väärrib akadeemilist lähenemist

Kai Haldre – Lääne-Tallinna Keskaigla naistekliinik

Kai Haldre

Möödunud aastal on eeskätt Sirbis ja Eesti Päevalehes juhtivate teadlaste ja akadeemikute eestvedamisel toimunud jõuline diskussioon ning korduvalt on esitatud üleskutse rakendada Eesti teadussaavutusi senisest suuremal määral igapäevaelus, sealhulgas seadusloomes.

Inimeste seksuaalkäitumist ja -suhteid ning sealt edasi nende tervist ja tervishoiuteenuseid hõlmav seadusandlus ei tohiks olla erandiks. Paraku, osaledes Riigikogu eri komisjonides paari seaduse arutelul, sain kinnituse, et akadeemilise teadmise, sh eetikute kaasamine puudub seadusandja tasandil peaaegu täiesti. Samas peaks see olema käsitletaval juhul eriti oluline, kuna erinevalt paljudest muudest valdkondadest tekitavad seksuaalteemadel arutelud kohalviibijates tugevaid tundeid, otsustajatel on otsuse langetamisel kalduvus lähtuda müütidest, omaenese või lähedaste läbielamistest, omaenese alateadlikest hirmudest.

Spetsialistide mittekaasamise hiljutine ereda ja paljude patsientide jaoks dramaatiline näide on alates 2009. aastast kuni selle aasta märtsini kehtinud ning põhiseadusega ja üldtunnustatud inimõigustega vastuolus olnud raseduse katkestamise ja steriliseerimise seadus. Kummastavaid näiteid poliitikute ja ametnike otsustest on loomulikult veelgi: seksuaalelu alustamise legaalse vanuse (nn *age of consent*) viimine 16. eluaastalt 14ndani; kuni 2011. aastani kehtis loend haigustest, mille puhul kunstlik viljastamine oli keelatud (kuulmislanguus jm) jne. Isegi, kui vigu lõpuks tunnistatakse ja õiguslikke aluseid muudetakse, on jõutud põhjustada paljudele inimestele asjatuid kannatusi. On kahetsusväärne, et ka 2015. aastal näib olevat otsustatud, et seksuaalsust (ja seeläbi seksuaaltervist) puudutavates küsimustes hääletavad parlamendisaadikud „oma südametunnistuse järgi“ ega ole kohustatud kasutama uuringute tulemusi või rajanema otsustamisel eetikute tehtud analüüsil.

Nii nagu Lääne-Euroopas 40–50 aastat tagasi, on Eestis seksuoloogiaalane enesetäiendus alates 1990. aastatest olnud mitmete entusiastide – Eesti Seksuaaltervise Liidu, Eesti Akadeemiline Seksuoloogia Seltsi (EASS) jt – initsiatiiv. Paljud ühingu-tesse kuulujad on seotud ülikoolidega ja püüdnud sellealast haridust seal juurutada. Näiteks on Tartu Ülikoolis seksuaalmeditsiini, -tervise ja seksuoloogia teemat õpetatud alates selle sajandi algusest erinevas mahus nii üliõpilastele kui ka arstide täienduskoolituste raames. EASS on Põhjamaade Kliinilise Seksuoloogia Assotsiatsiooni (NACS) liige, seeläbi on püütud ka Eestis NACSi loodud erialastandardit juurutada: meil on Eestis seitse NACSi sertifitseeritud kliinilist seksuoloogi ning kuus seksuaalnõustajat.

Erinevalt Eesti haridussüsteemist kuulub mitmetes riikides õpetus inimese seksuaalsusest kõigi arstide ettevalmistusse, on loodud võimalused pärast esmase meditsiini-, psühholoogia- vm inimestega tegeleva eriala omandamist kitsamalt spetsialiseeruda.

Kuigi seksuoloogia Eestis ametlikult puudub ja sellist spetsialiseerumist ei eksisteeri, ei tähenda see, et vastav abi poleks vajalik ja olemas. Ametkondade suhtumine on hiljuti seadnud löögi alla noorte seksuaaltervise nõustamiskeskuste tuleviku ning seda hoolimata asjaolust, et see süsteem on leidnud olulist rahvusvahelist tunnustust ja seda peetakse meie edulooks, mida teistele riikidele eeskujuks tuua.

Inimeste seksuaaltervise määrab keerukas süsteem ühiskonnas valitsevatest sotsiaalsetest, majanduslikest ja poliitilistest jõujoontest. On kahetsusväärne, kui seksuaaltervise valdkond on politiseeritud ega kaasa seda teadmist või ekspertiisivõimalusi, mis Eestis ja rahvusvaheliselt on olemas. Kannatajaks on lõppkokkuvõttes meie oma inimesed.